

kinoille kuuluvia periaatteita voidaan soveltaa, kun määrätään miesten ja naisten tasa-arvosta sosiaaliturvajärjestelmissä. Tätä ennen tuomioistuin oli tehnyt selvän eron sosiaaliturvan ja markkinoille kuuluvan täydentävän turvan välillä ja noudattanut tätä tasa-arvodirektiiveissäkin määritettyä jakoa. Taas sosiaaliturvaluonne sai väistyä.

Lisäksi tähän kokonaisuuteen kuuluvat tuomioistuimen määritykset ns. yleishyödyllisistä palveluista, joissa on tehty rajanvetoa markkinoiden piiriin kuuluvien ja niiden ulkopuolelle jäävien palvelujen välillä. Vaikka päätöksistä on vaikea vetää mitään johdonmukaista linjaa sosiaali- ja terveyspalvelujen alueella, näiden kuulumisesta

markkinoiden ulkopuolelle pelkän julkisen palvelun luonteen takia ei myöskään ole selkeitä määrityksiä. Yleishyödylliset palvelut ovat tulossa esiin myös komission hankkeiden vuoksi, sillä se on esittämässä aiheesta lainsäädäntöä keväällä 2003 julkaisemansa ns. Vihreän kirjan pohjalta. Myös perustuslaissa yleishyödylliset palvelut on otettu huomioon uudella toimivalta-artiklalla (III-6) ja EU:lle annettavalla toimivallalla (artikla III-217) tehdä kansainvälisiä sopimuksia palvelujen, myös sosiaali- ja terveyspalvelujen, alueella. Tälläkin alueella pelätään markkinoiden tunkeutumista sellaisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin, joita suomalaisen ajattelun mukaan olisi parempi hoi-

taa markkinoiden ulkopuolella.

Kaikissa näissä aivan viime vuosien kehityskuluissa ollaan selvästi menossa sisämarkkinoita ja niiden kilpailua laajentavaan suuntaan ja aiemmin suojattu sosiaaliturvan alue joutuu yhä enemmän ja enemmän väistymään markkinaperiaatteiden edessä. Mitään selvästi määritettyä ideologiaa tällaisen kehityksen takana ei ilmeisestikään ole sen enempää EY:n tuomioistuimessa kuin komissiossakaan. Markkinoiden levittäytyminen kaikilla alueilla yhä laajemmalle ja syvemmälle ei vain ole jättänyt sosiaaliturvaakaan ulkopuolelle. Kehitys näyttää edelleen jatkuvan samaan suuntaan.

Sosiologin vaikea biologia

J. P. ROOS

Raija Julkunen on yksi tunnetuimpia ”vanhemman” polven (s. 1944) yhteiskunta-/sosiaalipoliitikkojamme, jonka julkaisuvahti on viime vuosina vain kiihtynyt ja laatu parantunut. Hän on aina ollut perusteellinen ja ahkera; viime aikoina hänestä on tullut myös se suomalainen sosiaalipoliitikko, jota kannattaa kuunnella, jos haluaa ymmärtää, mitä on tapahtumassa. Hän on myös ollut herkkä teoreettisille muutoksille ja seurannut erilaisia virtauksia sortumatta pahempiin ylilyönteihin. Niinpä hän on toki konstruktionisti, mutta onnistuu olemaan sotkeutumatta konsepteissaan, niin kuin innokkaimmille tahtoo käydä. Eli Rai-

ja Julkunen osaa käyttää myös järkeään ja harkintakykyään.

Ei tosin aivan aina: esimerkiksi Paavo Lipponen sai hänet vedettyä mukaan EMU-hankkeen takuunaiseksi ja sosiaalipoliitikoksi, joka vilkutti hankkeelle vihreää valoa, niin ettei kansanäänestystä tarvinnut järjestää. Luulempa, että moni muukin kuin minä ajattelee nyt Ruotsin kansanäänestyksen jälkeen, että olisi ollut kiva päästä äänestämään tästäkin asiasta sen sijaan, että puolueet ja Paavo Lipponen saivat tehdä tästä päätöksen meidän puolestamme. (Ja viimeistään Ruotsin kansanäänestys tietysti osoitti huuhaaksi sen, että a) Suomi olisi ollut sitoutunut

Raija Julkunen
Kuusikymmentä ja työssä
Jyväskylällä: SoPhi, 2003

EMU:hun jo EU-äänestyksessä ja b) EMU-kriteerejä oli ehdottoman pakko noudattaa. Kumpikin väite oli vain suomalaista nöyristelyä esivallan edessä, kuten ruotsalaisten toiminta osoittaa.)

Kirjojen kirjoittamisen lisäksi Julkunen on mukana myös lähes lukemattomissa tutkimushankkeissa, joista ulkopuolisen on mahdoton pysyä perillä. Tämä arvioitava kirja perustuu ”Ikä, työ ja sukupuoli” -tutkimus-

hankkeen yhteydessä kerättyyn, 56–64-vuotiaita työntekijöitä koskevaan haastatteluaineistoon. Tutkimushankkeen (ja kirjan) lähtökohtana oli ihmettely, miten samaan aikaan, kun vanhuutta lykätään mahdollisimman pitkälle (vanha on nykyään yhtä kuin sairas tai liikuntakyvytön yli 80-vuotias), työelämässä vanhuus tulee eteen yhä aikaisemmin. Tämä onkin todella kiinnostava ja tärkeä ongelma. Tämän lisäksi Julkunen pohtii kirjassaan yleisesti ikäkokemusta ja asettaa myös itsensä alttiiksi pohtimalla omaa suhdettaan ikääntymiseen, työhön, eläkkeelle menoon. Kirjasta löytyy monia henkilökohtaisia paljastuksia, joita ei olisi uskonut Rajan itsestään kertovan.

Itselleni kirja oli kahdella tavalla erityisen mielenkiintoinen, sen lisäksi että tapanani on ollut lukea, mitä Raja Julkunen kirjoittaa. Ensinnäkin siksi, että olen itse samanikäinen kuin Julkunen (puoli vuotta nuorempi), joten monet kirjan teemat koskettavat suoraan myös minua. Toiseksi minua kiinnostaa nähdä, miten järvevä konstruktivistisesti suuntautunut sosiologi pohdiskelee aivan konkreettisesti ruumiista, ikää ja muita tällaisia varsin arkisia ja sanoisinko biologisia aiheita. Kun nyky-sosiologit kirjoittavat teoreettisesti ruumiista, niin usein tuloksena on pelkkää sotkua. Mutta kun täytyy yrittää pysyä niin sanotusti tosiasioissa ruumiista, niin tilanne on toisaalta helpompi, toisaalta kinkkisempi. Ei voida kirjoittaa ihan mitä tahansa (paitsi jos onnistuu kirjoittamaan niin epäselvästi ja sotkuisesti, ettei lukija edes ymmärrä), koska meillä on aina mahdollisuus itse arvioida väittämien mahdollista totuusarvoa. Itselleni erityisen kiinnostavaa on tie-

tysti pohtia Julkunen tekstiä evoluutioteoreettiselta kannalta. Viime aikoina olen saanut vastata melko usein kysymykseen, ”mutta mitä hyötyä evoluutioteoreettisesta näkökulmasta oikein on sosiologialle” (Roos & Rotkirch 2003a & b). Jos keran on niin, että ihmisissä on ominaisuuksia, jotka ovat olleet suhteellisen pysyviä vähintään 100 000 vuoden ajan, niin mitä käytännöllistä ja teoreettista arvoa sellaisella tiedolla on, vaikka se olisi tottakin? Sehän ei muuta mitään, kysyjät huomauttavat.

Väittäisin, että Julkunen kirja tarjoaa tässä suhteessa aikakavan vertailukohteen tai näkökulman kahteen peruskategoriaan, ikään ja sukupuoleen, joilla kummallakin on vahvat sosiologiset ja biologiset kytkennät. Kirjassa on aika monta väittämää ja oletettua syy-suhdetta (esimerkiksi naisten ikääntymisestä ja repsahtamisesta), jotka ovat sosiologeille hyvin tyypillisiä. Yritän tässä näyttää, missä kohden Julkunen olettamukset poikkeavat evoluutioteoreettisista tulkinnoista ja mitä merkitystä sillä olisi, että samaa ongelmaa pohditaan myös evoluutioteorian kannalta.

Jos vedän hiukan mutkia suoraksi, niin Julkunen tarkastelun pääväittämä on, että ikääntymisen sosiaalisena konstruktiona on monella tapaa epäreilu prosessi, varsinkin naisille. Yhteiskunta suhtautuu ikääntyneisiin tavalla, joka on torjuvaa, syrjivää, väheksyvää, nöyryyttävää. Pahinta on, että me kaikki olemme mukana tässä prosessissa ja että naiset itse tekevät suurimman osan siitä konstruktiosta, jossa naiset eniten häviävät. Varsinkin suhde ruumiiseen on

todellinen noidankehä. Tilalle Julkunen tarjoaa mahdollisuutta konstruoida ikänsä toisin, mahdollisuutta nähdä työssä positiivisia piirteitä, löytää ikääntymisestä etuja, siis toisenlaista kulttuurista konstruktioita. Vaikka usein hän kyllä vain toteaa tilanteen eikä ryhdy selittelemään tai tulkitsemaan. ”Iän voisi sanoa väreilevän yhteisössä – sitä ei ikään kuin pääse pakoon” on hienosti ilmaistu!

Evoluutioteoreettinen näkökulma ottaisi nähdäkseni paremmin huomioon elämän sellaisena, kuin se on, ja toisaalta välttäisi pahimman toiveajattelun, moralisoinnin ja synkistelyn. Se, miten ihmiset ikääntyvät, ja se, miten he vanhenemisensa kokevat, ovat osittain myötäsyttyisiä dispositioita eli sopeutumia, joiden kulttuuriset ilmenemismuodot vaihtelevat, mutta eivät sattumanvaraisesti. Missään yhteiskunnassa ei pidetä vanhaa, rypyistä tai sairasta ruumiista kauniina ja kaikissa kulttuureissa ihaillaan nuoruutta, symmetrisyyttä ja terveyttä (Buss 1994). Tämä näkyy sekä yleisissä kauneusihanteissa että henkilökohtaisissa seksuaalisissa valinnoissa (ks. esim. Miller 2001). Evoluutioteoria kohdistuu tietenkin paljon muuhun kuin ulkonäköön: esimerkiksi perinnöllisen älykkyyden osuus vaihtelee mielenkiintoisesti nuoren ja vanhan ihmisen kohdalla (Jokela 2003) ja sukupuolten väliset kuolleisuuserot johtuvat todennäköisesti äitien ja isoäitien alun perin tärkeimmästä merkityksestä lastensa selviytymisessä (Hrды 1999; Campbell 2002). Korostettakoon muuten, että evoluutio ei tietenkään ”ota kantaa” kenenkään puolesta, paitsi ehkä jälkikasvun, jonka eloonjäännistä kaikki viime kädessä riippuu. Jos kukaan ei huolehdi lapsista,

niin iällä tai ulkonäöllä ei ole pahemmin merkitystä.

Mielestäni olisi kiinnostavaa kysyä, miten nämä perusadaptaatiot toimivat nyky-yhteiskunnassa ja miten ne joskus johtavat ihmiset ongelmallisiin tilanteisiin (vaativat miehiltä miehuuden osoituksia, mikä voi ahdistaa heitä, ja toisaalta kieltävät naisilta seksuaalisuuden silloin, kun he sitä haluaisivat tai eniten tarvitsisivat; nuorille naisillehan ongelma on pääasiallisesti se, että seksiehdotuksia tulee liikaakin; miehet taas voivat joutua tilanteisiin, joissa seksi on suorastaan poissuljettua).

Julkunen väittää: ”Käsitän ihmiset ruumiillisesti olemassa oleviksi, ruumiillisiksi subjekteiksi ja lähestyn ikää ruumiillisesti elettyä ja koettuna asiana. Ruumiskäsitykset jaetaan usein materialistis-naturalistisiin ja konstruktionistisiin. Tässä kirjassa ei ole tarvetta valita näiden väliltä”. Tosiasia on, että Julkunen tekee hyvin selkeän valinnan: hän kääntää selkensä selityksille, jotka olisivat luonteeltaan ”materialistis-naturalistisia” eli biologisia. Hänelle ”ikä, kuten sukupuolikin on ero, joka tuotetaan”.

Tästä olen Julkunen kanssa eri mieltä. On selvää, että ikään ja sukupuoleen liittyviin erotteluihin voidaan yhteiskunnallisesti vaikuttaa, mutta itse perusero on todellinen eikä missään mielessä puhdas kulttuurinen konstruktiomme. (Minulle sosiaalisen konstruktionismin määritelmäksi riittää se, että ilmiö on olemassa vain siksi, että olemme sen yhteisesti tai ryhmässä kulttuurisesti määritelleet eroksi, kun taas ei-konstruktionistit painottavat sitä, että eroja ei voi ”tuottaa” tai poistaa miten sattuu tai pelkästään ns. yhteiskunnallisten lainalaisuuksien rajoissa.)

* * *

Naisruumista kirjoittaessaan Julkunen on raadollisimmillaan. Siinä, missä miehet valittavat kaljua ja suorituskyvyn alenemista, naiset vihaavat ruumistaan ja sen rupsahtamista; kun taas ”hyvin säilymisestä” puhuminen koetaan suorastaan loukkauksena. Toisaalta haastatellut naiset tuntuvat sen myös hyväksyvän, paremmin kuin asiasta kirjoittaneet tutkijat, Julkunen mukaan luettuna. Erona on juuri se, että sosiologin on niin vaikea hyväksyä ”luontoa”, so. luonnollista ikääntymistä. Itsensä kaunistaminen on selkein esimerkki ruumiin muokkaamisesta, jota ihmiset ovat harrastaneet tuhansia vuosia. Kyse ei ole siis mistään uudesta asiasta. (Pikeminkin se, että naiset voivat vapaasti olla ilman ”toisia kasvoja” julkisuudessa, on uutta. Itsekin kartan ”luonnottoman” meikatutuja tai vahvasti tuoksuvia naisia, varsinkin lähemmissä kontakteissa.)

Vielä kiinnostavammin asia tulee esille, kun Julkunen puhuu ”heteroseksuaalisesta ikämatriisista”. Miehet kertovat haastatteluissa, että heidän ikäisensä naiset ”ovat vanhoja akkoja”, mikä on melko objektiivinen havainto. Julkuselle tämä on kuitenkin ikädiskurssia ja tässä hän myös turvautuu populaaripsykologian selitysmalleihin: se, että miehet vaihtavat nuorempiin, johtuu ikääntymisen kauhusta, uuden energian etsimisestä, nuorekkuuden todistamisesta, kuoleman torjunnasta. Evoluutioteoreettinen (osa)selitys olisi sen sijaan, että miehet keskimäärin tuntevat enemmän vetovoimaa reproduktiivisessa iässä oleviin naisiin ja että tämä tunne joskus johtaa suuriinkin elämänmuutoksiin. On myös

ymmärrettävää, että ”ensimmäisen vaimon” asemasta puhuva tuomitsee tällaista miesten – ja nuorten naisten – käyttäytymisen. Sosiologihan voisi tietysti myös kysyä, kuinka yleistä ”vaihtaminen nuorempaan” todella on ja onko se lisääntynyt historiallisesti. Ilmeisesti on niin, että ikäerot ovat pikeminkin supistuneet historiallisesti ja että juuri nykyään samanikäisten pitkäaikaiset avioliitot ovat yleisimpiä.

Pohtiessaan Rainer Erlundin kohtaloa Julkunen toteaa, että ”tämä on yksi esimerkki siitä, miten ruumiillisuutta korostavassa kulttuurissa eettinen (so. se että Erlund sopimattomasti yritti lähestyä nuoria tyttöjä) pyrkii estetisoitumaan (jos Erlund olisi ollut komea ja nuorekas, niin asia olisi ollut hyväksyttävämpi). Kaunis on hyvää, ruma pahaa”.

Tässä on ehkä paras esimerkki sitä, miten sosiologi ajattelee suhteessa biologiseen. Nuoruuden ja kauneuden voidaan katsoa olevan seksuaalisen valinnan kannalta keskeinen merkki siitä, että henkilö on terve ja lisääntymiskykyinen. Darwinin seksuaalisen valinnan teorian mukaisesti naaraat valitsevat ne koiraat, jotka niiden kannalta tarjoavat parhaat geenit ja/tai hyvän huolenpidon, so. varmuuden jälkeläisten eloonjäännistä. Naisen kannalta on siis rationaalista valita vanhempi mies, mutta ei liian vanha. Naisen kannalta on aivan eri asia, lähestyykö häntä kolmekymppinen, rehellinen, naimaton ja urheilullinen mies vai kuusikymppinen, naimisissa oleva ja valehteleva mies. Ei ole kovin kummallista, että yhteiskunta näkee tämän asian nuoren naisen silmin. On ilmeistä, että Darwinin seksuaalisen valinnan teoria on liian yksinkertainen. Sitä on viime ai-

koina kehitelty merkittävästi, mutta perusidea on kuitenkin melko varmasti järkevämpi kuin sosiologinen ”eettinen estetiikka”.

Vastaava hauska esimerkki tulee, kun Julkunen viittaa Sennettiin ja Rortyyn. Ihmiset eivät voi ottaa itseään vakavasti, kun tietävät, ettei ole lopullisia sanastoja. Tutkija edustaa tässä ironian huippua, koska hän hallitsee sujuvasti erilaisia sanastoja ja saattaa samastua huipulta katsoviin, alhaalta katsoviin tai sivulta katsoviin. Julkunen uskaltuu tätä lempeän (itse)ironisesti epäilemään eli ajattelee, että ihmiset sittenkin ottavat itsensä aivan vakavasti eivätkä ole rortylaisia ironikkoja. Näinhän tietysti juuri on: ironia on yksi kaikkein vaikeimpia strategioita, kuten jokainen sitä yrittänyt hyvin tietää. Toisaalta se on tietysti merkki älykkyydestä ja sellaisena seksuaalisenkin valinnan väline.

* * *

Toinen mielenkiintoinen esimerkki on ikääntymisen ja jakamisen suhde. Kummatkin ovat Julkuselle samanarvoisia kulttuurisia konstruktioita. Kuitenkin on selvää, että siinä, missä ikääntyminen on ainakin osittain ”luonnollista”, työssä jaksaminen on paljon vahvemmin sosiologinen ilmiö, joka liittyy työn luonteeseen, työtahtiin ja työn organisaatioon ja ihmissuhteisiin työssä. Toisin sanoen niiden päällekkäisyys ei ole niinkään kaksien kulttuuristen merkitysten päällekkäisyyttä vaan kiinnostava biologis-sosiologinen yhteys, joka osoittaa, kuinka tärkeää olisi, että sosiologit olisivat myös evoluutiolukutaitoisia. En tarkoita, että sosiologin pitäisi ryhtyä biologiksi, mutta hä-

nen pitäisi olla jotenkin tietoinen siitä, millaiset selitykset ovat mahdollisia ja millaiset eivät ole.

Samoin kun Julkunen pohtii työssä pysymistä ja ihmisten omia selityksiä, niin syitä on neljänlaisia: ihmisellä on tuuria, ihminen on ansainnut sen (tietoista toimintaa, sisua, itsestä huolehtimista), ihmisellä on määrätynlainen luonne (Julkunen kutsuu tätä identiteetiksi, mutta entä jos kyse onkin biososiaalisesta habituksesta?) ja neljänneksi työ itse on luonteeltaan mielenkiintoista ja tärkeää. Siis taas kerran työssä pysymistä määrittävät sekä sosiologiset että biologiset tekijät, toisiinsa kietoutuneina. Miksi tätä on niin vaikea myöntää? Miksi sosiologi haluaa sulkea silmänsä ei-sosiologisilta selityksiltä?

Yksi selvä ”biologis-sosiologinen” ongelma Julkusen aineistossa on: miehet ovat naimisissa ja heillä on pieniä lapsia, kun taas naiset ovat eronneita ja lapset ovat vanhempia. Tämä huomattiin vasta, kun ryhdyttiin haastattelemaan. Julkunen viittaa siihen, että ero on olemassa todellisuudessakin, mutta ei näin jyrkkänä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena on saada aineistosta kaikki mahdolliset olennaiset ryhmät esiin. Naimisissa olevia, työssä käyviä naisia varmasti on (esimerkkinä Julkunen itse), ja jos on niin, että pienet lapset saavat miehet jatkamaan työssäkäyntiä, niin tämä on merkittävä tulos! Tiedän, että esimerkiksi Jorma Ollila on ankarasti paheksunut työpaikkansa pienten lasten iäkäämpiä isiä, koska näistä tulee liian perhekeskeisiä ja lapsilleen omistautuvia, siis huonoja työntekijöitä. Entä jos olisikin päinvastoin (itse olen kokenut, että vasta uudet pienet lapset saivat minut suhtautumaan tutkimuk-

sen tekoon vakavammin ja inhoamaan tyhjänkirjoittajia ja turhia koukeroiteja)?

Eläkkeelle menohan on tietenkin mitä suurimmassa määrin sosiaalinen konstruktio, mitä Julkunen ei taas oikein huomaa pohtia (kun kaikki on konstruktioita, niin eroa konstruoidun ja ei-konstruoidun välillä ei voi tehdä). Juuri siksi siihen liittyy myös esimerkiksi häpeän tunteita, koska se merkitsee luovuttamista, lopettamista, menetyksen tunnustamista, pakottamista lopettamaan, vaikkei haluaisi jne.

Oli myös erittäin mielenkiintoista, että kenelläkään haastatelluista ei ollut hoivavelvoitteita (omaisia), jotka kilpailivat ansiotyön kanssa. Julkunen olettaa tämän johtuvan siitä, että ihmiset, joilla tällaisia on, luopuvat työelämästä, että toisin sanoen hoiva voittaa aina työnteon. Näin saattaa olla, mikä tietenkin tekee ongelmalliseksi sen, tähdätään samanaikaisesti työssäolon pidentämiseen ja vanhenevan väestön omaishoidon lisäämiseen. Se ei ole toimiva yhtälö toisin kuin – kunnallisen lastenhoidon seurauksena – omien lasten hoitaminen.

Julkunen kirjoittaa hyvin ja tietää, mistä kirjoittaa. Hänellä on vain yksi aika iso sokea piste, mutta sen hän jakaa monien muiden sosiologien kanssa. Julkusella tämä sokea piste ei kuitenkaan johda umpikujaa, kun useimmissa tapauksissa se on sosiologien tekstissä täysin näkyvätön musta aukko, joka imaisee olennaisen sisäänsä ja jättää jäljelle tyhjiä kuoria. Julkusen kirjaan pieni biologinen sivistys olisi tuonut vain mukavan lisän ja tärkeän syvennyksen – ja ehkä karsinut joitakin melko turhia erehdyksiä.

KIRJALLISUUS

BUSS, DAVID: The evolution of desire. Strategies of human mating. New York: Basic Books, 1994

CAMPBELL, ANNE: A mind of her own. The evolutionary psychology of women. Oxford: Oxford University Press, 2002

HRDY, SARAH BLAFFER: Mother nature. Natural selection and the

female of the species. London: Chatto & Windus, 1999

JOKELA, KIMMO: Toiminta ja käyttäytyminen – yhteiskuntatieteiden sielu ja ruumis. Ilmestyy

MILLER, GEOFFREY: The mating mind. How sexual choice shaped the evolution of human nature. London: Random House, 2000

ROOS, J. P. & ROTKIRCH, ANNA:

Habituksen paluu? Evoluutio-
teoria ja sosiologian ihmisenäke-
mys. Osa 1. Tieteessä tapahtuu
21 (2003): 1, 33–41. 2003a

ROOS, J. P. & ROTKIRCH, ANNA:
Habituksen paluu? Evoluutio-
teoria ja sosiologian ihmisenäke-
mys. Osa 2. Tieteessä tapahtuu
21 (2003): 2, 33–37. 2003b.

Ongelma vai idylli?

ISMO SÖDERLING

Keskustelu kuntien elinkelpoisuudesta, pienuudesta, lukumäärästä ja yleensäkin toimivuudesta on selvästi kiihtynyt uuden vuosituhannen alettua. Valtionapujen pieneneminen ja yleensäkin kustannustietoisuuden lisääntyminen ovat saaneet pienten kuntien luottamushenkilöt ja virkamiehet vakavasti pohtimaan yhdistymistä tai ainakin kunnallisen yhteistyön laajentamista.

Toisaalta on ollut selkeästi havaittavissa myös ns. pienten kuntien vastaisku tyyliin ”myös pieni voi olla kaunista ja tehokasta”. Tässä suhteessa Esko Ovaska on toiminut eräänlaisena tieteellisenä pioneerina. Hän tarkasteli vuonna 2000 ilmestyneessä sosiaalipolitiikan lisensiaatintutkimuksessaan saaristoon muuttoa elämänpolitiikkana ja saariston kunnan sosiaalisia verkostoja. Tapauskuntana oli pieni Velkuan kunta Varsinais-Suomessa.

Toukokuussa 2003 ilmestyneessä väitöskirjassaan Ongelma, idylli vai elämysyhteisö hän tuo kantansa selkeästi esille johdannon ensimmäisellä sivulla. Hän siteeraa Risto Uimosta

(1995, 76), joka kertoo valtiovarainministeri Iiro Viinaseen vuonna 1991 ehdottaneen kuntien lukumääräksi ”profeetallisesti” 34:ää eli ”yhtä montaa kuntaa kuin Suomessa on osuuskauppoja”. Viinaseen mukaan Prismattomilla paikkakunnilla ei tulevaisuudessa ole mahdollisuuksia (eikä näin oikeuttakaan) selviytyä itsenäisinä kuntina. Ovaskan vasta-argumentti on, että kriteereitä, joilla kunnan ihannekokoa määritellään, tulee ehdottomasti laajentaa koskemaan muitakin kuin ahtaan taloudellisia tekijöitä.

Edelliseen liittyen Ovaskan väitöskirja ei ole vain suppeasti ajateltuna tieteellinen oppinäyte, vaan se on myös vahva yhteiskuntapolitiittinen puolustuspuheenvuoro pienten kuntien hyvinvointiin ja palvelujen tarjontaan liittyvästä problematiikasta.

Lisensiaatintutkimukseen verrattuna Ovaska on väitöskirjassaan huomattavasti laajentanut tutkimuskohdettaan, sillä tutkimuskohteena ovat kaikki Varsinais-Suomen alle 2 500 asukkaan kunnat. Tällaisia oli tutkimushetkellä 27.

Esko Ovaska
Ongelma, idylli vai elä-
mysyhteisö
Pienten kuntien sosiaali-
ja terveystieteiden ja
sosiaalisen pääoman
tarkastelua
Väitöskirja
Turun ammattikorke-
koulu 2003
277 s. + 22 liites.

Ovaskan tutkimuksen keskeinen teema liittyy sosiaalisen pääoman käsitteeseen, jonka hän kytkee kuntakoosta käytävään keskusteluun. Taloudellinen tehokkuus ja hyvinvointi eivät määräydykään vain perinteisesti ymmärrettyjen tehokkuustekijöiden mukaisesti. Tärkeiksi talouden tehokkuutta ja hyvinvointia määrittäviksi tekijöiksi osoittautuvat sosiaalisen pääoman osatekijät, joita ovat ihmisten keskinäiset yhteistyöverkostot, luottamus toisiin ihmisiin, luottamus julkiseen hallintoon, vastavuoroisuus keskinäisissä suhteissa ja osallistuminen yhteisiin asioihin. Kun nä-